

■ בחוברת כפולה זו של "פעמים" מאמרים בתחומי ההיסטוריה, הלשון והספרות, ורובם עוסקים במאה העשרים. פותח את החוברת מאמרה של אסתר מאיר על המנהיגות הקומוניסטית של יהודי עיראק במעבר מעיראק לישראל. בין עולי עיראק שהגיעו לישראל בראשית שנות החמישים היו כמה מאות חברים ואוהדים של המפלגה הקומוניסטית העיראקית, שחלקם הצטרפו למפלגה הקומוניסטית הישראלית ופעלו כנציגיה במעברות שבהן התגורר באותה תקופה חלק ניכר מעולי עיראק. הקומוניסטים נעזרו בנסיונם האירגוני כדי לסייע לעולים החדשים לשפר את תנאי קליטתם, ובכך מילאו תפקיד חשוב במאבק שניהלו יוצאי עיראק על קביעת מקומם בחברה הישראלית.

ד"ר אסתר מאיר-גליצנשטיין מלמדת במחלקה להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

■ יהודה לוין מתאר במאמרו את ראשיתה של החווה החינוכית בג'דידה שבתוניסיה, שנוסדה ב־1895. שמונה מבוגרי החווה המשיכו בפעילות חקלאית בהתיישבות של יק"א בארגנטינה, והמאמר מתאר את תולדות נסיונם. ד"ר יהודה לוין הוא חוקר עצמאי של ההתיישבות היהודית בארגנטינה.

■ מאמרו של אבי רו בוחן את קשרי היהודים והמוסלמים בקהיר ובאלכסנדריה במחצית הראשונה של המאה שעברה, באמצעות רומנים, שירים, מסות וספרי זכרונות, שחוברו בידי יוצאי הקהילה היהודית במצרים. היצירות הללו משרטטות דמות של קהילה כמוראירופית יהירה, שאיננה שולטת בלשון הארץ אלא דוברת צרפתית או אנגלית, מתייחסת בהתנשאות, בזלזול וברתיעה לבני הארץ המוסלמים, מקיימת איתם בעיקר קשרי אדונים ומשרתים, ומנותקת אפילו מבניה הנמנים עם המעמד הנמוך והדומים באורחותיהם למצרים. המאמר דן גם בסוגיית תקפותן של יצירות כאלה כמקור היסטורי, ומוצא שחרף פגמיהן הרבים יש בהן כדי לתרום ממד שהתיעוד הארכיוני חסר אותו. אבי רו הוא תלמיד מחקר באוניברסיטת אוקספורד.

■ שיטות כתיבה הן ביטוי וסמל לזהות דתית ולאומית אצל דתות ותרבויות ברחבי העולם מאמרו של דוד מ' בוניס בוחן את שיטות הכתיבה העבריות והלטיניות של דוברי ספרדית יהודית, מאז ימי הביניים ועד ימינו, ומנתח אותן על רקע ההיסטוריה התרבותית, החברתית והמדינית של קבוצת הדוברים.

פרופ' דוד מ' בוניס מלמד בחוג ללשון העברית באוניברסיטה העברית בירושלים.

■ תרגומים בלדינו לטקסטים ליטורגיים (תנ"ך, הגדה, פרקי אבות) נדפסו באיטליה ובאזור האימפריה העות'מאנית למן המאה ה־17 ועד המאה ה־20, ואורה (רודריג) שורצולד הנו במאמרה בהבדל בין הכתיב והאורתוגרפיה של טקסטים אלה. באיטליה הם נדפסו באותיות עבריות או לטיניות, ואילו באימפריה העות'מאנית – באותיות עבריות בלבד, לעתים תוך

שימוש בכתב רש"י בהגדה ובפרקי אבות. לצרכים מיוחדים של התעתיק שימשו אותיות שונות בזמנים ובמקומות שונים.
פרופ' אורה (רודריג) שורצולד מלמדת בחוג ללשון העברית באוניברסיטת בראילן.

■ מאמרו של משה בראשר דן בכתבים עבריים של ר' סעדיה אבן דנאן. המאמר מברר ומדגים ארבע תופעות: (א) שימוש של אבן דנאן במילים עבריות נדירות כגון בְּרִיקוּת, נְפִישָׁה; (ב) חידוש של צורות לצרכים פיוטיים, למשל אֶהְיִיר במקום אֶתִיר, הָרִים במקום הָרִם; (ג) מילים עבריות חדשות שאבן דנאן חידש, כגון עֲגוּבָה (=נערה צעירה או אישה נאהבת), וכן משמעויות חדשות שנתן למילים ולביטויים ידועים. הוא משתמש למשל בביטוי המקראי "קול יעקב" ככינוי לעברית המקרא; (ד) בכתבי אבן דנאן נמצאות לעתים עדויות על מסורות עבריות קדומות, כגון הקריאות מְסָה, שְׁתָּלִים.
פרופ' משה בראשר מלמד בחוג ללשון העברית באוניברסיטה העברית בירושלים. הוא נשיא האקדמיה ללשון העברית וחתן פרס ישראל.

■ במאה הי"ג התקיים בבזנטיון, במיוחד בקושטא, מרכז יהודי חשוב של קראים. במחצית השנייה של המאה ובמחצית הראשונה של המאה הי"ד בלט החכם הקראי אהרן בן יוסף הרופא ("הראשון"), שכתב, בין השאר, פירוש לתורה – "ספר המבחר". מאמרה של לובה חרל"פ עוסק בדרכי פרשנותו של אהרן לאור הקדמתו לתורה ולאור פירושו בסוגיות הלכתיות אחדות. העיון מתמקד בשני נושאים: (א) תפיסת הפשט של אהרן: פרשנות המילה או הצירוף אל מול העדפת ההקשר; (ב) יחסו לדרשות הלכתיות המצויות בספרות חז"ל.
ד"ר לובה ר' חרל"פ מלמדת במכללה האקדמית לחינוך על שם א"מ ליפשיץ בירושלים.

■ במדור הדמוגרפי בוחנת לילך לב ארי באיזו מידה מהגרים ישראלים, ממוצא עדתי שונה, מנצלים את משאבי ההון האנושי שלהם לקליטה כלכלית, אך בעיקר חברתית ותרבותית בארה"ב, באמצעות מערכות קשרים המבוססות על רשתות חברתיות בחברת המוצא ובחברת היעד. השתייכות משתנה לרשתות חברתיות טרנס-לאומיות, ישראליות ואמריקניות, ומציבה קבוצות של ישראלים בעמדות קליטה שונות. ישראלים אשכנזים, שמעמדם החברתי הכלכלי גבוה יותר, נעזרים גם במיגוון של רשתות חברתיות המסייעות להצלחת קליטתם בארה"ב, לעומת ישראלים ממעמד חברתי-כלכלי נמוך יותר, שהם בעיקר מזרחים, אשר מערכות הקשרים שלהם יעילות פחות לגבי תחומיה השונים של הקליטה בארה"ב.
ד"ר לילך לב ארי מלמדת במכללת אורנים ובתוכנית ליהדות זמננו באוניברסיטת בראילן.

■ בחוברת מספר ביקורות על מחקרים של גניזת קהיר. פרופ' מנחם בך ששון מן האוניברסיטה העברית בירושלים דן בחמישה חיבורים כאלה: ספרו של פרופ' מרדכי עקיבא פרידמן על

הרמב"ם, המשיח בתימן והשמד; ספרה של ד"ר טובה בארי על פיוטי יוסף בן חיים אלברדאני; ספרה של פרופ' שולמית אליצור על פיוטי ר' פינחס הכהן; ספרו של פרופ' גדעון ליבזון על משפט עברי ומוסלמי; וספרו של פרופ' אהרן ממן על פילולוגיה שמית השוואתית. בספרו של פרופ' פרידמן עוסקת גם ביקורת נוספת, של פרופ' יוסף טובי מאוניברסיטת חיפה. ד"ר אליעזר שלוסברג מאוניברסיטת בריאלין בוחן את ספרו של פרופ' סימון הופקינס על טיוטת פירוש הרמב"ם למסכת שבת. עוד במדור ביקורתו של פרופ' יעקב בן-טולילה מאוניברסיטת בן-גוריון בנגב על ספר לימוד לספרדית-יהודית מאת דוד מ' בוניס, וביקורתו של פרופ' יהודה ליבס מן האוניברסיטה העברית על ספרו של אברהם יצחק (ארתור) גרין, "השכינה, מרים הבתולה ושיר השירים – הרהורים על סמל קבלי בהקשרו הנוצרי". במדור הסיקורות, בין שאר סיקורות, מתארת נעמה שייכתריאלי קטלוג של תערוכה על החמסה.

מוגן בזכויות יוצרים